

AĞIR CEZA MAHKEMESİ

İçtüzük

JUSTINIANUS MAHKEME SİMÜLASYONU 2019**AĞIR CEZA MAHKEMESİ****İÇ TÜZÜK****BİRİNCİ BÖLÜM**

Genel Hükümler

Madde 1: Kapsam

Justinianus Mahkeme Simülasyonları'na (Bundan böyle JMS 2019 olarak anılacaktır) ilişkin uygulanacak tüm genel prosedürler aksi Sekretarya tarafından belirtilmedikçe, bu kitapçıkta belirtildiği şekilde uygulanacaktır.

Usule ilişkin bilgiler, mahkemenin başlangıcında Sekretarya tarafından tüm katılımcılara izah edilecektir. Mahkeme üyeleri bu kuralların aksine hareket edemezler.

Sekretarya ve Mahkeme Başkanı, yalnızca, Usul Kurallarının amacına ve ruhuna uygun olarak öngörülen kuralları yorumlama yetkisine sahiptir.

Mahkeme kapsamındaki usul işlemlerine bu İç Tüzük ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (Bundan böyle CMK olarak anılacaktır) hükümleri uygulanacaktır. İki belge arasında bir çelişki olması durumunda, bu kitapçıktaki hükümler esas alınacaktır.

İç Tüzük ve CMK'da uygulanabilecek hüküm yok yahut hükmün uygulanması Mahkeme Simülasyonu olanakları içerisinde fiilen imkânsız ise Baş Hakim'in talebi ve Sekretarya'nın kabulü ile eylemli İç Tüzük değişikliğine gidilebilir. Bu durumda, mahkemenin sonuna kadar yeni kararlaştırılan hüküm uygulanır.

Madde 2: Dil

Mahkemenin resmi dili Türkçe'dir.

Madde 3: Kılık & Kıyafet

Tüm katılımcılar mahkeme sırasında resmi giyinmelidir. Erkek katılımcıların kravat takmaları ve Baş Hakim aksine izin vermedikçe ceketlerini giymeleri gerekmektedir.

Madde 4: Nezaket Kuralları

Tüm katılımcılar, mahkeme boyunca genel nezaket kurallarına uygun şekilde hareket etmekle mükelleftir.

Resmi uyarı ancak bir katılımcı ısrarla İç Tüzük hükümlerine aykırı davrandığında Başhakim ve Sekreteryanın talebi üzerine Genel Sekreter tarafından verilebilir.

Madde 5: Kimlik Bilgileri

Tüm katılımcıların kimlik bilgileri kayıt sırasında kabul edilecektir.

Herhangi bir katılımcının haklarının, ayrıcalıklarının veya kimlik belgelerinin değiştirilmesi ile ilgili eylemler, Genel Sekreter'in izni olmaksızın başlatılamaz.

İKİNCİ BÖLÜM

Mahkeme Görevlileri ve Görevleri

Madde 6: Sekretarya

Sekretarya; Genel Sekreter, Genel Sekreter Vekili, Genel Sekreter Başyardımcısı ve Akademik Asistandan oluşur. Sekretarya, İç Tüzüğün takibinden sorumludur ve üyeler bu belgenin hükümlerine bağdaşmayacak her türlü davranış ve eylemden kaçınacaktır.

Genel Sekreter veya herhangi bir zamanda kendisi tarafından atanan Sekretarya üyesi, duruşmalarda tanık veya bilirkişi olarak görev alabilir, izleyici olarak katılabilir.

Genel Sekreter, her zaman Mahkemede bulunabilir.

Genel Sekreter yokluğunda, Genel Sekreter Başyardımcıları, kendisinin vekili olarak Genel Sekreterin görevlerini yerine getirecektir.

Sekreteryanın kendi yetki alanındaki kararları kesindir ve itiraz konusu yapılamaz.

Madde 7: Genel Sekreter

Genel Sekreter, tüm JMS 2019 süresince tam yetki ile hareket eder ve kendisine intikal eden konularda nihai karar merciidir.

Genel Sekreter, JMS 2019 organizasyonunu ulusal ve uluslararası düzeyde temsil eder ve makamın gerektirdiği sorumluluğun ağırlığına uygun olarak hareket etmekle mükelleftir.

Her katılımcı, Genel Sekreter'in ve çalışanlarının ulusal ve uluslararası karakterine ve sorumluluklarına saygı göstermeyi ve sorumluluklarını yerine getirirken onları etkilemekten kaçınmakla mükelleftir.

Madde 8: Baş Hakim

Baş Hakim, oturumların moderatörü sıfatıyla, İç Tüzük ve CMK uyarınca usul kurallarının en uygun şekilde uygulanmasından sorumlu olup aynı zamanda sekreteryanın da Mahkeme Heyetindeki temsilcisidir.

Baş Hakim, tam bir tarafsızlık içerisinde oturumları idare etmekle yükümlüdür.

Baş Hakim, Mahkeme üyeleri tarafından verilen herhangi bir kural ihlalini Sekreterya'ya bildirmekten sorumludur.

Baş Hakim'in oyu, eşitlik halinde görülen istisna haricinde diğer hakimlerle eşittir.

Baş Hakim, İç Tüzükte öngörülen şartlara uygun hareket ederek görevini yerine getirir. İç Tüzükte ilgili hüküm bulunmaması halinde Baş Hakim takdir yetkisini kullanabilecektir.

Madde 9: Katip

Katip, birincil olarak duruşma tutanağının tutulmasından sorumludur. Duruşma tutanağı duruşmalar ile ilgili olarak tek ispat olanağı olduğundan Katip, mahkemenin işlemlerini, tarafların iddialarını, mahkeme heyetinin esas hakkındaki müzakerelerini, tanık beyanlarını ve Baş Hakim tarafından alınan usule ilişkin kararları büyük bir hassasiyet ve kendi görüşlerini dahil etmeksizin tutanaklara kaydeder. Gerektiğinde, bu notlar müzakerelerde ve Hüküm kararı için kullanılacaktır.

Katip, hakim değildir ve istişarelere ve sözlü yargılamaya katılma hakkı yoktur. Oylama usulü sırasında katip, görüşlerini ifade edemez.

Katip, JMS 2019 süresince konferansın Medya Ekibinin Ağır Ceza Mahkemesi adına muhatabıdır. Medya ekibince talep edilen bilgiler, esasa ilişkin tartışmalarla ilgili olmadığı müddetçe, katip tarafından sağlanır. Bununla birlikte, katibin dava esasına ilişkin tartışmaları paylaşmasına izin verilmez.

Madde 10: Hakimler

Hakimlerden davanın ilgili olgularını belirlemeleri ve buna göre ilgili kanunları uygulamaları beklenmektedir. Hâkimler ifadelerini hukuki tezlere dayandırılmalıdırlar.

Hâkimler tarafından İstişare sırasında yapılan tartışmaların, kararda yer alması beklenir.

Hüküm, hakimler tarafından yazılı bir şekilde kurulacaktır. Baş Hakim, JMS 2019'un son oturumunda kararı açıklayacaktır.

Hakimlerden herhangi biri tarafsızlığını korumazsa, Baş Hakim usulüne uygun olarak resmi bir uyarıda bulunacaktır.

Hakimler, işlemlerin gizliliğini ihlal etmekten kaçınmalıdır. Bu nedenle, Hakimlerden, İstişareler ve diğer mahkeme usullerine ilişkin bilgi paylaşmamaları beklenmektedir.

Hakimler, tarafsızlık göstermemeleri veya herhangi bir özel bilgiyi ifşa etmeleri durumunda Sekreteryaya tarafından uyarılabilir.

Bütün hâkimler esas ve usul oylamalarında eşit oy hakkına sahiptirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Oylama, İstişare ve Mahkeme Üyeleri Arası İlişkiler

Madde 11: Katılım ve Oylama

Tüm hakimler eşit oy hakkına sahiptir.

Öneri, karar, ara karar ve teklifler hazır bulunan Mahkeme heyetinin salt çoğunluğuyla karara bağlanır. Eşit oyların olması halinde, Baş Hakim'in kararı esas alınır.

Madde 12: İstişare

Duruşmanın açılış celsesinden sonra ve kararın açıklanması celsesinden önce hakimlerden birinin talebi üzerine yahut Baş Hakim'in re'sen vereceği karar doğrultusunda Mahkeme Heyeti, maddi vakıa ve olguları ve hukuki tezleri değerlendirmek için istişare alır.

İstişare başlarken Mahkeme Heyeti ve Katip dışında duruşma salonunda bulunanlar mübaşir tarafından dışarı çıkartılır.

İstişare esnasında JMS 2019 Medya ve Reklam ekibinin Baş Hakim'in izni olmadan duruşma salonuna girmesi yasaktır.

Hakimler, kurallı ve kuralsız olarak iki türlü istişare yapabilir. Kurallı istişare, hakimlerden birinin veya Baş hakim'in talebi doğrultusunda önce toplam süre, sonrasında hakim başına konuşma süresi belirlenir. Hakimler söz almak için isimlik kaldırır, baş hakim sıraya koyarak söz almak isteyen hakimlere süre sınırlarında kalmak koşuluyla söz verir. Kuralsız istişare, hakim veya Baş Hakim'in talebi doğrultusunda toplam süre belirlenerek, duruşma düzeninde kalmak koşuluyla serbestçe istişare yapılır.

Kurallı veya kuralsız istişarede verilen süre yetersiz kalırsa, hakimlerin talebi doğrultusunda veya Baş Hakim re'sen süreyi uzatabilir.

Süre yeterli gelir, verilen süre içinde istişare konusu biterse Baş Hakim istişareyi sonlandırabilir.

İstişare sonunda Baş Hakim, mübaşire tarafların duruşma salonuna getirilmesini emreder.

Madde 13: Not Alışverişi

Hâkimler ile Baş Hakim arasındaki iletişim, Mübaşir yardımıyla iletilen yazılı notlar yardımıyla sağlanır. Bu not alışverişi sırasında, sadece JMS 2019 Organizasyon ekibi tarafından sağlanan not kağıtları kullanılır.

Taraflar ile hakimler arasında (Baş Hakim hariç olmak üzere) ve Müdafiler ile Savcılar arasında not alışverişi kesinlikle yasaktır.

Madde 14: Elektronik Aletlerin Kullanımı

Baş Hakim, Tarafların ve Hakimlerin elektronik cihazları kullanmasına izin verebilir.

Bununla birlikte, Baş Hakim uygun gördüğü takdirde elektronik aletlerin kullanılmasını herhangi bir zamanda yasaklayabilir.

Elektronik cihazlar, Ağır Ceza Mahkemesi'nin işleyişi ve görevleri açısından, esas ve usul açısından yararlı olduğu nispette kullanılır. Bu kapsam dışındaki kullanımlar kati suretle yasaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Duruşma Düzeni

Madde 15: Yoklama

JMS 2019 kapsamındaki her oturumun başında Baş Hakim tarafından yapılacak yoklamada, mahkeme heyetinin salt çoğunluğu ve savcılar ve müdafilerden de her iki taraf için en az birinin hazır bulunması halinde, Baş Hakim duruşmayı açar. Bahsi geçen salt çoğunluğun hesabında Baş Hakim ve Katip hesaba katılmaz.

Oturuma geç gelen üyeler, yargılamaya katılmak ve yoklama listesine eklenmek üzere Baş Hakim'e Mübaşir yolu ile bir not iletirler.

Gerekli çoğunluklar, yoklamada mevcut olarak kaydedilen üyelere göre hesaplanacaktır.

Taraflardan biri duruşmaya, JMS 2019 genel programında belirlenen başlangıç saatinden itibaren, otuz dakikadan fazla geç kalırsa, Baş Hakim oturum başlatma yetkisine sahiptir ve taraflar yokluklarında yapılan usul işlemleri aleyhine iddialarda bulunamazlar.

Madde 16: Duruşmaların Aleniyeti

Duruşmalar aleniyet ilkesi uyarınca, kural olarak herkese açıktır.

Genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hâllerde, duruşmanın bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına mahkemece karar verilebilir.

Duruşmanın kapalı yapılması konusundaki gerekçeli karar ile hüküm açık duruşmada açıklanır.

Madde 17: Duruşmaya Katılacaklar

Duruşmada, Mahkeme Heyetine dahil olan hâkimler ve Cumhuriyet savcısı ile zabıt kâtibinin ve kanunun zorunlu müdafiliği kabul ettiği hâllerde müdafinin hazır bulunması şarttır. Müdafinin mazeretsiz olarak duruşmaya gelmemesi veya duruşmayı terk etmesi halinde duruşmaya devam edilebilir.

Birden çok Cumhuriyet Savcısı ve birden çok avukat duruşmada birlikte hazır bulunabilecekleri gibi kendi istekleri doğrultusunda duruşmalara katılma konusunda bir iş bölümüne gidebilirler.

Madde 18: Duruşmanın Başlaması

Sanığın ve müdafinin hazır bulunup bulunmadığı, çağrılmış tanık ve bilirkişilerin gelip gelmedikleri saptanarak duruşmaya başlanır. Sanık, duruşmaya bağısız olarak alınır.

Yargılamanın başında, Savcılık Makamı iddianamesini okur ve açıklar. Mahkeme başkanı veya tayin ettiği bir hâkim, duruşmanın başladığını, iddianamenin kabulü kararını okuyarak açıklar.

Tanıklar duruşma salonundan dışarı çıkarılırlar.

Duruşmada, sırasıyla;

- a) Sanığın açık kimliği saptanır, kişisel ve ekonomik durumu hakkında kendisinden bilgi alınır,
- b) İddianame veya iddianame yerine geçen belgede yer alan suçlamanın dayanağını oluşturan eylemler ve deliller ile suçlamanın hukuki nitelendirmesi anlatılır,
- c) Sanığa, yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmamasının kanunî hakkı olduğu ve 147. maddede belirtilen diğer hakları bildirilir,
- d) Sanık açıklamada bulunmaya hazır olduğunu bildirdiğinde, usulüne göre sorgusu yapılır.

Sorgu, CMK ve İç Tüzüğün Soru ve Sorguya ilişkin hükümlerine göre gerçekleştirilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Taraflar ve Tarafların Hak ve Yükümlülükleri

Madde 19: Taraflar

Taraflar, Müdafî ve Savcılık Makamından oluşur.

Savcılık, tarafsız kalarak maddi gerçeği ortaya çıkarmakla ve iddianamesini mahkemeye en iyi şekilde savunmakla yükümlüken; müdafî, vekilinin haklarını savunarak savunma dilekçesini en iyi şekilde mahkemeye sunmakla yükümlüdür.

Taraflar, esasa veya usule ilişkin oylamaya katılamazlar.

Taraflar, İç Tüzük ve CMK'ya uygun bir şekilde ve mahkemenin disiplin kuralları çerçevesinde hareket etmelidirler. İç Tüzük öncelikli olarak uygulanır. Bunlara uyulmadığı takdirde taraflar Sekreteryaya veya Baş Hakim tarafından uyarılacaklardır.

Taraflar, Savcılık Makamı tarafından mahkemeye sunulmuş ve kabul edilmiş olan İddianamenin kapsamı dışında iddia veya savunmalarda bulunamazlar.

Madde 20: İtiraz Hakkı

Tarafların kural olarak, birbirlerinin duruşmada ifade ettiği iddia ve savunmaya ilişkin beyanlarına yönelik itiraz hakları vardır.

İtiraz hakkı, taraflarca kendilerine JMS 2019 organizasyonu kapsamında sağlanan isimliklerin kaldırılmasıyla kullanılır. İtiraz hakkının, tarafların görüşlerini ifade etmesini engelleyecek ve duruşmanın düzenini bozacak şekilde kullanımı yasaktır.

İtiraz hakkının, ne zaman ve ne şekilde kullanılacağını Baş Hakim takdir eder ve eğer bu hakkın duruşma düzenini bozduğunu ve kötüye kullanıldığını takdir ederse bu hakkın kullanılmasını geçici olarak yasaklayabilir.

İtiraz hakkı, iddianame ve savunma dilekçenin okunması, esas hakkındaki son konuşmalar ve tanık dinlenilmesi esnasında kullanılamaz.

İtiraz hakkı, tarafların iddia ve savunmalarına yönelik özel bir düzenleme olduğundan, CMK'daki aynı isimli düzenlemenin şartları varsa uygulanmasını durdurmaz. CMK ve İç tüzük arasındaki hiyerarşi ile ilgili genel hükümler burada geçerlidir.

ALTINCI BÖLÜM

Sanık, Tanık, Bilirkişi ve Diğer Delillere İlişkin Hükümler

Madde 21: Doğrudan Soru Yönelme

Cumhuriyet savcısı, müdafii veya vekil sıfatıyla duruşmaya katılan avukat; sanığa, katılana, tanıklara, bilirkişilere ve duruşmaya çağrılmış diğer kişilere, duruşma disiplinine uygun olarak doğrudan soru yöneltebilirler. Sanık ve katılan da mahkeme başkanı veya hâkim aracılığı ile soru yöneltebilir. Yöneltilen soruya itiraz edildiğinde sorunun yöneltilmesinin gerekip gerekmediğine, Baş Hakim karar verir. Gerektiğinde ilgililer yeniden soru sorabilir.

Sanığın sorgusu, önce hakimler; sonra savcılar, en son ise müdafiler tarafından yapılır.

Tanık ve bilirkişilerin sorgusu önce savcı, sonra hakimler ve en son ise müdafî tarafından yapılır.

Hakimler, JMS 2019 tarafından verilmiş isimliklerini kaldırarak baş hakimden soru sormak için izin isterler. Baş Hakim, isimliklerini kaldıran hakimleri duruşma düzenine ve süresine uygun bir biçimde olmak koşuluyla soru sormak için sıraya koyar.

Hakimler, her söz aldıklarında yalnızca bir soru sorabilirler.

Hakimlerin; taraf, tanık veya bilirkişilere yönelik sorgusu, ilgililerin beyanları sırasında olabileceği gibi, tarafların isteği ve baş hakim onayı doğrultusunda beyan sonunda da alınabilir.

Sorulacak soru sayısına, Baş Hakim tarafından duruşma düzeni ve oturum süreleri nazara alınarak sınırlama getirilebilir.

Savcılık ve Müdafî birbirlerine soru yöneltemezler.

Bu madde hükümleri, hakimlerin taraflara iddia ve savunmalarıyla ilgili delil ve hukuki tezlerine yönelik soru sorması aşamasında da uygun düştüğü ölçüde uygulanır.

Madde 22: Sanığın Bağışık Tutulması

Mahkemece sorgusu yapılmış olan sanık veya bu hususta sanık tarafından yetkili kılındığı hâllerde müdafî isterse, mahkeme sanığı duruşmada hazır bulunmaktan bağışık tutabilir. Ancak sanık hazır bulunmasa da müdafî bütün oturumlarda hazır bulunmak yetkisine haizdir.

Madde 23: Delillerin ve Hukuki Tezlerin Ortaya Konması ve Tartışılması

Sanığın sorgulanmasından sonra delillerin ortaya konulmasına başlanır.

Mahkeme, kendi takdirine uygun olarak, delil veya hukuki tezlerin uygunluğunu veya kabul edilebilirliğini belirlemek amacıyla sunulan tüm Kanıtları özgürce değerlendirmeye yetkilidir.

Deliller ve hukuki tezler Baş Hakim tarafından belirlendiği süre içinde kalmak kaydıyla önce Savcılık Makamı tarafından mahkemeye anlatılır. Devamında Müdafî bunlara karşı savunmasını ve buna ilişkin delil ve hukuki tezlerini ortaya koyar. Sürenin yetersiz kalacağı düşünülüyorsa Baş Hakim talep üzerine taraflara ek süre tanıyabilir.

Delillerin veya hukuki tezlerin sunumu sırasında tarafların kanıtları sunmaları, materyalin bağlamını ve illiyet bağıını açıklamaları beklenmektedir. İhtiyaç ve talep doğrultusunda projektörü kullanmalarına izin verilir.

Savcılık ve Müdafî birbirlerine soru yöneltemezler.

Ortaya konulması istenilen bir delil sözlü itiraz sonucu aşağıdaki hâllerde reddolunur:

- a) Delil, kanuna aykırı olarak elde edilmişse
- b) Delil ile ispat edilmek istenilen olayın karara etkisi yoksa.
- c) İstem, sadece davayı uzatmak maksadıyla yapılmışsa.

Cumhuriyet savcısı ile sanık veya müdafî birlikte rıza gösterirlerse, tanığın dinlenmesinden veya başka herhangi bir delilin ortaya konulmasından vazgeçilebilir.

Bu aşamada Hakimler taraflara öne sürdükleri Delil ve Hukuki Tezlere yönelik soru yöneltebilirler.

Madde 24: Tanık ve Bilirkişiler

Tanık ile bilirkişi aynı statüye sahiptir. CMK madde 62 hükmü uyarınca, tanığa ilişkin hükümler bilirkişiler hakkında da uygulanır.

Tanık veya bilirkişilerin sorguları hakimlerce, savcı ve müdafî tarafından yapılır.

Duruşmanın aydınlatılması için baş hakim tarafından re'sen veya baş hakim onayı ve tarafların uzlaşması sonucunda fazladan tanık veya bilirkişi mahkemeye sunulabilir.

Aşağıdaki kimseler tanıklıktan çekinebilir:

- a) Şüpheli veya sanığın nişanlısı.
- b) Evlilik bağı kalmasa bile şüpheli veya sanığın eşi.
- c) Şüpheli veya sanığın kan hısımlığından veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoy.
- d) Şüpheli veya sanığın üçüncü derece dahil kan veya ikinci derece dahil kayın hısımları.
- e) Şüpheli veya sanıkla aralarında evlâtlık bağı bulunanlar.

Tanıklıktan çekinebilecek olan kimselere, dinlenmeden önce tanıklıktan çekinebilecekleri bildirilir. Bu kimseler, dinlenirken de her zaman tanıklıktan çekinebilirler.

Tanığa ve bilirkişiye Baş Hakim tarafından;

- a) Dinlenmeden önce, gerçeği söylemesinin önemi,
- b) Gerçeği söylememesi halinde yalan tanıklık suçundan dolayı cezalandırılacağı,

c) Doğruyu söyleyeceği hususunda yemin edeceği,

d) Duruşmada mahkeme başkanı veya hâkimin açık izni olmadan mahkeme salonunu terk edemeyeceği,

anlatılır.

Tanık veya bilirkişiler, sorgusundan önce yemin eder. Yemin; "Bildiğimi dosdoğru söyleyeceğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim." biçiminde olur ve yemin edilirken herkes ayağa kalkar.

Madde 25: Esas Hakkında Mütalaa ve Esas Hakkında Savunma

Taraflar, karar celsesinden önce Baş Hakim'in belirleyeceği süre içinde son beyanlarında bulunur. Önce savcılık, sonra müdafî beyanda bulunur.

Savcılık makamı esas hakkında mütalaa; müdafiler ise esas hakkında savunmada bulunur.

Tüm beyanlardan sonra hakimler, taraflara soru yöneltebilir. Duruşma düzeni ve süresine uygun olarak baş hakim, soru sayısını kısıtlayabilir.

YEDİNCİ BÖLÜM

Son Hükümler

Madde 26: Karar ve Hüküm

Karar celsesinde, duruşmanın sona erdiği açıklandıktan sonra hüküm verilir.

Hüküm, hakimler tarafından yazılı bir şekilde kurulacaktır. Hüküm, Anayasamızın 141.maddesi uyarınca, gerekçeli olarak yazılır ve karşı oy gerekçesini de ihtiva eder. Gerekçe ve hüküm fıkrasının içeriği konusunda CMK 230. ila 232. Madde hükümleri uygulanır.

Baş Hakim, JMS 2019'un son oturumunda kararı tarafların yüzüne karşı tefhim eder.

Gerekçeli karar, hükmün açıklanmasının ardından uygun bir süre içinde taraflara tebliğ edilir.

Madde 27: Yürütme

Bu İç Tüzük Hükümlerini, Sekreteryaya ve Mahkeme Heyeti adına Baş Hakim yürütür. Sekreteryaya ve Baş Hakim bu hususta yukarıda sayılan veya sayılmayan her türlü tedbiri almaya yetkilidir.